

DARELLI, ISAK AF

**Några osammanhängande dock korta
historiska minnen, från äldsta tider till den
närvarande, ... : i synnerhet efter Konung
Carl den XII:s död, ...**

Stockholm
1834

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- ⇒ Få samma utseende och känsla som med originalet!
- ⇒ Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- ⇒ Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- ⇒ *Sök*: Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- ⇒ *Klipp & klistra*: Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- ⇒ Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.

Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> alla boken.

- ⇒ <http://search.books2ebooks.eu/>

DARELLI, I. af

Hirt. Sv.

Abm.

(Pse)

o

Kungl. biblioteket

0 0000 000134587

St. Pauli
Hitt
allm
(R)

Några Osammanhängande

dock korta

Historiska Minnen,

från äldsta tider till den närvarande,
Anekdoter och Berättelser, äfven rö-
rande Fosterlandets penningar och
myntförändringar, i synnerhet ef-
ter Konung Carl den XII:s död;

eller

Radoteri af en 78 års länge sängliggande
gubbe, hvars enda ärelystnad är att ännu
gagna, ehuru kraften dertill aftynat.

Isac af Darcelli (unvnt)

Stockholm.

Tryckte hos Johan Hörberg, 1834.

Nachdem die

den

Historische Mittheilungen

über die Geschichte der Stadt
Worms, von dem
Herrn
Königlichen Hofrath
Johann Christian
Göthe

Worms, bey
Johann Christian
Göthe

Stechen
Worms, bey
Johann Christian
Göthe

(3)

---

1. Sverges första inbyggare saknade icke tarflig föda af fiske, jagt och svedjeland, samt kläder af vilddjurens hudar; men penningar hvarken funnos eller ännu behöfdes.

2. Smidet ändrade mycket det förra lefnadssättet, då en stark arm fick ett svärd och jernpilar till bågen; smidet lättade båtbyggnaden; snart rodde Vikingarne sina drakar till sydliga orter, och blefvo der förfärlige gäster, i våldsamt förvärfvande af penningar, spannmål, kläder, guld, silfver och andra dyrbarheter. Sagorna omtala Nordboens hjeltebragder. I ungdomstiden fann jag nöje i deras läsning; Hyperbolen ansågs i dem för språkets fågring, och begagnades till orimlig öfverdrift. Jag påminner mig ännu mycket af Rolfs äfventyr, af Heimskringla och Wilkina Saga; till exempel: huru den starke kämpen Widgas svärd, Mimung, förfärdigadt af konstsmeden Welint, försöktes på en som trodde sig säker under sin

stålhelm och pantsarskjorta; men, då svärdet lades på hjälmen, frågades den förmätne: "Om han kände något?" Svaret blef: "blott en kall rysning genom kroppen." "Rysst på dig!" då den stålklädde föll i tvänne stycken. Denna benägenhet till öfverdrift, i vår äldre Historia, tyckes ännu icke vara försvunnen i de tvänne nya undersköna Sagorna, Axel och Frithiof, af vår stora Skald Tegner, i synnerhet i den sednare, der man ser, huru hjälten, utan vapen, fastän klöst, dödade björnen, och huru han, i den förträffliga isfarten, frälste Kung Ring, med sin Drottning, ur vaken. Krutets uppfinning var till skada för den ovanligt starka och härdiga Nordboen, hvars utvandringar till Tyskland, Frankrike och Italien, voro talrika. Göthiska Mythologien har jag aldrig tyckt om, och den kan, efter min tanke, icke med synnerlig fördel begagnas, allraminst sedan man läst Stjernstolpes så lyckligt förlöjligade Götiska Gudarnes besök hos de Grekiska: Venus frågade en af Odins Gracer hvad hon hette? "Jag heter Snottra, hennes Nåd."

3. Sverges sannfärdiga Historia synes mig ganska torr ända till året 1350. Konungalängden är blott en Nomenklatur, med få undantag af märkvärdiga händelser. Likväl synes af den, att boskapsskötsel och åkerbruk ända dittills varit i flor, och att riket ägde tillräckligt af, dock utländskt, guld- och silfvermynt, för en betydlig folkstock, synnerligast söder om Gefle. I våra skogar synas många märken efter, från den tiden, igenvallad åker. Vid en af mina uppodlingar, från grof skog, befanns ett lager af matjord, under en upplöjd tunn leralf, öfvergifven utan bruk och dikning. Öfversta matjorden, till 5 tums tjocklek, troddes ej kunnat dannas på mindre tid än ungefär 5 sekler. Inom odlingskiftet, af 10 geometriska tunnland, sågs en nära förruttnad ekstubbe om 2 alnars diameter, i hvilken stod en stor björk. Jag räknar 50 år, sedan jag lät rot-hugga den och plöja stället, björkens ålder 100 år, ekstubbens ålder, förr än björkens frö i den kunnat slå rot, 50 år, och ekens ålder, sedan den fälldes från en jordfläck som äfven hade matjord under leran, och

således för omkring 500 år sedan varit plöjd.

Jag äger också ett ställe, i en vacker björkhage, der tydliga märken efter dikning bevisa att det varit åker, men ej längre sedan, än under Konung Carl den XII:s krig.

4. År 1350 var vintren så sträng i Sverige, att intet annat vatten fanns, än af smält snö och is, och att hela Östersjön låg så hårdt tillfrusen, att de många resande färdades rakt från Stockholm till Stralsund, sedan värdshus voro byggda på isen. Pesten åkom om våren af de många människor och djur, som, för isens tjocklek, icke kunnat begravas. Hofvet flyttade till Fahlun, der kopparröken afvärjde smittan. S:t Brita reste från sitt gods Finsta med sina söner och sin dotter, många Riddare och talrik betjening, till Avignon, der Jubelåret firades, derifrån till Neapel, Rom och den heliga grafven. Hennes äldste son Carl Ulfsson blef kvar i Neapel, der den sköna Enkedrottningen Johanna förälskade sig så i honom, att hon erbjöd honom sin hand, men afunden

kostade honom lifvet; han blef af Johanna begrafven med största prakt. S:t Britas resa, bort och åter, kostade ansefliga summor; äfven sedan hennes kanonisation; den specifika kostnaden dervid utgjorde: 100 facklor om 8 ₤ hvardera, 200 ljus om 4 ₤, 300 dito om 2 ₤, 15,000 lampor, med sina jernkedjor, 10 lass oljoqvistar och flera åmar olja, för festen i S:t Peters kyrka. Sjelfva inskrifningen i den förgyllda boken betaltes med 5000 Floriner. S:t Britas och dess dotter Katharinas ben förvarades i hvar sin silfverkista i Wadstena kyrka. Men de dyrbara kistorna försvunno, för några och 40 år sedan, och benen blefvo samlade i en ask. Märkligast är, att den summa, som S:t Brita, i sitt Testamente, anslog till de fattiga, af ingen ville emottagas; man ansåg för skam att taga en allmosa, och dukaterna måste skickas ur riket.

5. Sverge hemtade sig småningom ur sin vanmakt efter Digerdöden: boskapsskötseln kom i sådant flor, att kreatur, smör, ost och äfven någon spannmål, skeppades utomlands ända till tiden af Calmar-Unionen.

6. Denna förening af Sverge, Norge och Danmark, hade bort sammanhållas med vishet och lika faderligt beskydd, då näppligen någon Stat i Europa varit så mäktig; men Konungen, den ene efter den andre, vistades i Köpenhamn. Hans och dess grymme son Christjern utblottade, genom sina Fogdar, hårdast Sverge på dess mesta guld- och silfvermynt, och rönte, af de patriotiske Sturarne, ett svagt motstånd, då en del Dansktt sinnade herrar, och den yngre Sturens Danska styfmoder, med Erkebiskop Trolle till hufvudman, väckte mot honom en lömsk inbördes fejd, och en kula från Danska flottan, efter långvariga plågor och dock ihärdiga bemödanden mot fiendens styrka och försåt, slutade hans ärofulla lif.

I föregående tidehyarf utmärkte sig äfven några store medborgsmän, och hvilkas minnen, såsom af en Thorgny, Thorkil Knutsson och Engelbrecht, lefva till senaste efterverld.

7. Ädlingen Gustaf Eriksson, af Wasa-släkten, befriade Sverge från Danska oket.

På underbart sätt undanslapp han Christjern Tyranns förföljelser, både sin fångenskap i Danmark, blodbadet i Stockholm och ihärdiga efterspaningar, under sin flykt till Dalarna. Vid sin upphöjelse till riksstyrelsen inskränkte han den öfverdådiga Hierarkien, införde, med allvar, den Lutherska Läran, och vidtog, med alla möjliga medel, sitt förfallna rikets upphjelpande. Det var så utblottadt på redbart mynt, att han nödgades låta till penningar uppsmälta de umbärligaste tornklockorna, med tillsats af koppar, hvarvid fordrades all hans kraft för att dämpa en del allmoges uppror; men bekant är, huru denna stora Konungs sparsamhet drefs för vida, och huru hans utländska Kansler, Conrad Pyhy, förbjöd bonden att till Danska provinserna utföra kreatur, och att, efter behag, få sköta sin jord, hvilket hade till följd, att både utförseln af viktualier och spannmål afstodnade före Konungens död, och näringarne hade fått så starka fjättrar, att till och med skor måste införas. Konungens största fel var, att han, i sitt Testamente, delade riket emellan sina söner

Konung Erik den XIV:de var en lärd och högtänt herre; hans regering var i början god, men hans håg var för prakt. Om hans långvariga frieri, till Drottning Elisabeth i England, hade lyckats, skulle dess och Sverges makt lätteligen kunnat åter eröfra både Norge och Danmark. Han vände sedan sin önskan till Prinsessan Renata i Lottringen lika fruktlöst, och gifte sig slutligen med Catharina Månsdotter, i hvilken han blifvit kär, då hon sålde pepparkakor åt honom i slottstrappan; han lät undervisa henne vid Hofvet, och hon blef i många afseenden värd sin krona, men detta giftermål gaf hans bröder förevändning till ett hat, som hemligt, redan i fadrens tid, var börjadt, då denne oförsigtigt visat sin förkärlek för Johan, som, efter hans död, fick Finland på sin lott, och blef mäktig nog för att mot Erik sända äfven utomlands lejda troppar. Erik blef af misstankar och förföljelser vansinnig; mördade derunder Nils Sture och sin Informator Bureus, med egen hand, blef af Johan hårdt fängslad på Örby slott och der afdagatagen med förgift.

Konung Johan den III:e var grymt hämdgirig och kunde icke förlåta Erik sin seger, då han blef, som upprorsstiftare, fången, dock ädelmodigt behandlad å Gripsholm. Dess gemål, Polska Prinsessan Jagellonika, styrde honom egenmäktigt och införskref Jesuiter och Katolska prester, samt hade störtat Evangeliska Lärnan, om icke hans yngste bror Carl det hindrat. Kung Eriks gemål fördes till Finland, hennes son Gustaf blef stoppad i en säck att dränkas i Norrström, men räddades af en Posse.

Konung Sigismund vistades mest i sitt kärare rike Polen, i fruktan för Carl, och blef af honom öfvervunnen och afsatt från Sverges thron.

Konung Carl den IX:de återställde Evangeliska Lärnan i sin renhet och lugnet i riket genom sin stränghet. Han dömde till förlust af lif och gods en del af Adeln, som visat sig hans bröder tillgifven; en del flyktade till Polen. Han samlade betydliga medel för sin stora son att kunna begynna Tyska kriget.

Konung Gustaf Adolf, af hjertat tillgifven

Evangeliska Läran, uppoffrade för den sitt lif. Han var i högsta grad ädelmodig, och gjorde sig dymedelst älskad, äfven af sina fiender. Han var den tappraste och kunnigaste härförare på sin tid, ändrade Taktiken till sin Armées fördel, och undervisade sina Generaler med eftersyn, icke blott i allt hvad rörde kriget, utan äfven af mensklighet mot öfvervunne. I sin vän och Minister, den oförliknelige Axel Oxenstjerna, ägde han ett politiskt och ett, i alla afseenden, pålitligt stöd; men kanske att hans egen ärelystnad sträckte sig för vida, då han, genom sina förvånande segrar, åsyftade icke mindre än Kejsrerliga kronan? Efter hans tidiga död fortsatte hans öfvade Generaler, Torstensson, Wrangel, Banér m. fl. kriget med beundransvärd framgång och intogo Prag, der Tyskland samlat största skatter, och gjorde sig så rika, att de, efter hemkomsten, på sina gods uppförde präktiga, nu i det mesta försvunna, slott. Arbetsfliten uppmuntra-des, dess mer nödvändig, sedan kriget utblottat riket så, att gården, ännu kvarstående på skattet, måste utgöras in natura.

Drottning Christina, ett af de lärdaste fruntimmer på sin tid, följde icke nog Axel Oxenstjernas vishetsfulla råd, ehuru han förvärfvade riket den fördelaktiga Westphaliska freden, och bevisat sin fosterlandskärlek i flera värf, jemte osvikligt nit för sin Drottningens ära; men hon slösade på sina utsväfvande nöjen och många gunstlingar, icke blott penningar, utan äfven åtkomliga hemman. Hon nekade sin hand åt sin Frände, den, i alla afseenden, henne mer än värde, och till thronföljden, både genom börd och förtjenster, närmast berättigade Prins Carl Gustaf. Hon öfvergaf den religion, för hvilken hennes store Far offrat sitt lif, och lika lättsinnigt sin krona och sitt fosterland. Utomlands gjorde hon sig känd för besynnerligheter, och äfven för en grymhet, då hon i Paris, i sina egna rum, oaktadt bevekliga förböner, lät mördra sin Stallmästare Monaldeschi. Med ånger öfver sin thronafsägelse återkom hon till Sverge, men sökte förgäfvets der få bosätta sig. Hon återreste till Rom, och dog der, sedan hon länge dragit från fäderneslandet ett

betydligt, dock för henne otillräckligt, underhåll.

Konung Carl den X:de Gustaf, lycklig härförare i Polen, hastade derifrån, i spetsen för sin Armée, till Tåget öfver Belt, högst märkvärdigt i vår Historia, och ärofullt nyttigt, då han dymedelst förvärfvade Sverige de tre goda Provinserna Skåne, Halland och Blekingen, till rikets naturliga gräns i Vester. Sverige ägde tillföre, i Norr, Öster och Söder, sitt vidsträckta område af land rundtomkring hela Östersjön och dess begge stora vikar. Konungen lefde sedan för kort tid för att få gagna med sina förträffliga egenskaper.

Konung Carl den XI:tes uppfostran blef vanvårdad, ett fel af den eljest berömliga Förmyndare-Regeringen, som i det möjligaste lindrade undersåtarens tryckande skattebördor; men sedan han kom till riksstyrelsen började han sin stränga räfst: icke blott de från kronan donerade hemman, utan äfven alla de gods, hvartill ägarena ej kunde, för Kommissionen, förete åtkomsthandling, reducerades, utan ersättning. Konungens

silfverkammare blef öfverfylld, men omkring 80,000 menniskor dogo af svält, ehuru tillräckligt spannmål fanns i Adelns seqvestrerade bodar, och många Adelns tjenstehjon nödgades vandra ur riket. Konungen tog enväldet, för att nedtysta de mångfaldiga klagomålen. Wängsjöberg var ett af de gods, som orättvist blef reduceradt, och blef, först efter 51 års process, utan ersättning, till laglig arfvinge återställt.

Konung Carl den XII:te fick från barn-
domstiden lära det nödvändigaste af hvad
en Prins bör veta: han kunde tidigt tala
Latin och Tyska samt kände elementerna i
några vetenskaper, synnerligast i Mathema-
tiken; hans håg var för allt hvad som rör-
de kriget, exercis och ridkonst; som yngling
kunde föga någon öfverträffa honom i fäkta
och i att styra en yster häst; han var af
reslig växt, med ovanlig kroppsstyrka och
härdade sig vid att, endast klädd i grofva
blå kläder, tåla den strängaste bläst och
köld; han kunde i sin slängkappa sofva på
isen, brukade stöflor som räckte öfver knäet,
sämshandskar med kragar nära till armbö-

gen, och en rund hatt på släta håret, hvilket ofta reddes blott med fingrarna; hans enda prydnad var en ganska lång värja, som fordrade stark arm. Han var från ungdomen oböjligen envis; men ägde eljest stora egenskaper af gudsfruktan, mod, kyskhet, tårlighet, ordhållighet och ärelystnad. Hans första vapenbragd var slaget vid Narwa, der han med en Svensk mot nära 10 Ryssar vann fullkomlig seger. Jag förbigår berättelsen om hans krig och öden: de likna, om icke öfvergå, sagotidens hjältebedrifter: han red från Bender i ett sporrstreck, och kom, då ingen kunde följa honom, ensam till Stralsund. Genast efter sin hemkomst började han kriget i Norge, med en föga talrik här, ty en vapenför man var ganska sällsynt i riket, sedan till och med 60 års gubbar blifvit, i sockenstugorna, rakade och skickade till kriget; utlevade gubbar, med qvinnor till hjälp, skötte vanmäktigt den igenvallade åkern; skattehemman och rusthåll hade blifvit öfverlemnade för intet åt dem som kunnat uppsätta Femmanningen af Rotten.

ten. Jag anser dock Konung Carl den XII:tes kula för en af de största olyckor för Sverige, om han kunnat följa sin föresats, som han sade: "att sedan han intagit Norge skulle han förena sig med bror Zaar Peter, låta skägget växa, gifta sig med en Svensk Fröken och hushålla.

8. Jag kan ej underlåta att berätta, det en Cronstedt, vid sin dödsstund, yppade för sin biktfader, Kyrkoherden Tollstadius, i Jacobs församling: "der på väggen hänger studsaren, med hvilken jag, olyckligt förledd, sköt Konungen å bröstvärnet vid Fredrikshall." Min salig far, Tollstadii läkare och vän, sade det för mig, som lemna anekdoten åt sitt värde, helst som Megret, en af Cheferna för belägringsarbetet, och Adjutanten Siquier, för skottet blefvo misstänkte, och Carl den XII:tes baneman icke, med historisk visshet, hunnit upptäckas.

Drottning Ulrika Eleonora gjorde sig ingen möda för att utreda omständigheterna vid sin broders mord, hvarför hon troddes

sjelf dervid äga någon delaktighet. Fredrik, den dödade Konungens svåger, ÖfverGeneral för Arméen, hemförlofvade den genast; han blef Sverges Konung, sedan han undertecknat 1720 års fria regeringsform. Emedlertid hade Carl den XII:tes Minister, Baron Görtz, blifvit anklagad för orsaken till rikets utblottade ställning, ehuru han, med största nit och trohet, åtlydt sin Monarks befallningar, hade skaffat honom Zaarens anbud af Storfurstinnan Annas hand, jemte en fördelaktigare fred än den vanhederliga som afslöts. Han bevisade nödvändigheten af sitt nödmynt, och var den ende man, som, med vishet, småningom kunnat draga det ur rörelsen, men blef, af Rådets pluralitet, dömd till döden, och gick sin afrättning emot med lugn, sägande:

*"Je meurs en grande compagnie,
Avec mon roi et ma patrie."*

Ifrån den olycksdag, då Petersburg fick på Sverges jord anläggas och tillväxa, förlorade riket sin öfvermakt i Norden. Carl den XI:tes samlade skatter, jemte rikets redbara mynt, hade försvunnit under kriget,

ganska få Caroliner och piesar voro öfrige, runstycken, präglade till en daler silfvermynt, och mynttecken-sedlar, voro enda varumätare, då en realisation, oförsigtigt och våldsamt, verkställdes, som ytterligt förderfvade jordbruket å de hemman, som ännu icke voro i ödesmål. Lagerberg, President i Statskontoret, hvilken tidigt visste af myntförändringen, hade samlat en summa mynttecken, hvarmed han köpte Sjöholm, i Westergötland, af en gammal Fröken, som, i stället för sitt vackra gods, i samma månad, ägde lika många kopparrunstycken som daler silfvermynt och dog vansinnig på hospitalet. Vid samma tid sålde en gubbe sitt skattehemman, ett helt mantal, Mälby, i Gottöra socken, för 27 daler silfvermynt, förvandlade till runstycken, och blef, genom denna sin handel, med hustru och barn, störtad i elände. Ett sekel derefter köpte jag samma hemman för 3000 Riksdaler Banko.

Konung Fredrik inbragte årligen 80,000 Dukater från Hessen-Cassel; dessa, med frikostighet utdelade, jemte hans eljest sparsamma lefnad, samt enda nöje af jagt, bi-

drogo, i sin mån, till financernas upphjelpande. Med Fröken Taube, sedan Riksgrefvinnan, ägde han en son, Furst Hessenstein. Ynglingarne tillväxte, och jordbruket, jemte alla näringar, började få nytt lif. Kopparmyntet förblef, under hela frihetstiden, gällande, slogs till plåtar, från 9 daler till 6 mark, och till runstycken, men som det befanns ganska besvärligt vid större summors forslande, utgaf Banken sedlar på daler kopparmynt. Arvid Horn var högst verksam i Rådet till rikets goda styrelse; hans anseende var så stort, att när han, om somrarna, flyttade från hufvudstaden till sitt sköna gods Ekebyholm, ankom en deputation från Norrtelje, att, anford af Borgmästaren, lyckönska honom, då han lät kyssa sin hand. Någre häfdatecknare hafva ansett tidehvarvet från 1720 till Konung Gustaf den III:dje för ett det olyckligaste; sannt är, att korrupcionen, från Ryssland och från Frankrike, delade Ständerna i tvenne partier: Hattar och Mössor, och förförde dem till Finska och Pommerska krigen. Till det sista gaf den rike Kerrman största förskottet, men blef,

under föregifvande, att dervid hafva skinnat Kronan, i mistning af sin förmögenhet och fick slutligen till enda ersättning adligt stånd.

Den milde Konung Adolf Fredrik, eller mera dess snillrika Drottning Lovisa Ulrika, önskade få en billig konungamakt, då Rådet, å de resolutioner, till hvilka Konungen nekade sin underskrift, brukade hans namnstämpel. Kronprinsen Gustaf hotade Rådet med Fadrens thronafsägelse, utan verkan, och de Herrar, som Drottningen hunnit öfvertala att kraftigt deltaga i hennes plan, voro Brahe, Creutz, Hård, Bjelke, Bark, Bonde och Taube. Men stämplingen blef upptäckt, och de alle dömde till döden af Kommissionen, i hvilken Fersen var Ordförande. Hård fick tillfälle att rymma, Brahe hade äfven läglighet dertill, men var för högsint. Han, jemte de öfriga, och en löpare Ernst, blefvo afrättade år 1756, hvilket gaf anledning till minnesverserne:

*Kors hur Hårdt sitter Barken på Bjelken,
sa' Bonden åt Dufvan.*

*Cruix, Cortex, Durus, Trabs, Rusticus atque
Columba.*

1765 års Mösse-riksdag gjordes en våldsam myntförändring, då på en gång kursen fälldes, från 108 mark, till pari, eller 48. Följden blef högst olycklig för alla skuldsatta jordbrukare, då deras reverser måste omskrifvas, eller deras gårdar försäljas under halfva värdet; t. ex. Presidenten Broman nödgades, till undvikande af bysättning, sälja Wängsjöberg, 4 mantal frälse Säteri, med 2 mantal frälse och frälse-räntor af $2\frac{1}{4}$ dito, för 90,000 daler kopparmynt, svarande mot 5000 Riksdaler. Johannisberg, 5 mantal frälse Säteri, med en utjord, stora inventarier och 11 underliggande frälsehemman och många torp, för 300,000 daler kopparmynt. Presidenten Gyllenberg måste sälja Thorsåker, med flesta hemman, i Fresta socken, för hvad han på det stora godset var skyldig. Han dog af sorg, och hans vård blef bragt till tiggärstafven; och föga någon herregård fanns i min ort, som icke ombytte ägare. De öfrige näringarne ledo äfven så betydligt af myntförändringen, att en del Fabrikörer, med väfstolar, flyttade till Ryssland. Detta var den mörka sidan af tidehvarfvet; den

ljusa sidan deraf, eller rättast till sistnämnda olycks-år, var: att jordbruket ifrån totalt förfall, inom 45 år, kunnat stiga till en höjd, hvaröfver det sedan, på 68 år, föga hunnit, att folkstocken, under nämnde 45 år, blef nära tredubblad; att bränvinsbränningen, ehuru alldeles fri, nästan endast begagnades till sparsamt husbehof; att folket i allmänhet lefde nyktert, kyskt och högst tarfligt; att beskattningen var låg; att ingen bonde fanns i cession, utan tvärtom gerna utlånade pengar för $4\frac{1}{2}$ procent; och att ingen Polis, ingen Diskont och ingen Bevillning, fanns eller behöfdes. Det hände ej sällan, att Häradshöfdingen kom till Tinget, i Lindberga, der intet mål var att afgöra; och jag minnes ganska väl, att blott en enda ofärdig gubbe gick och tiggde i Socknen; likaledes en enda qvinna med sitt oägta barn, som var så föraktad af tjenstfolket, att hon aldrig fick gå in i herrskapsköket, utan fick sin mat, om sommarn, på trappan, och, om vintren, i bagarstugan, ur käril som undangömdes emellan hvar gång hon kom. Skammen för lägersmål var så stor, att den verkade barna-

mord; eljest voro brotten så sällsynta, att fängelserna stodo nära tomma. Hofvet och herrskaperna, i synnerhet på landet, förelyste med goda efterdömen: vin, punsch och kaffe, brukades blott vid högtidliga tillfällen, och en mängd, nu allmänna, lyxartiklar voro den tiden okända i riket. De förmögaste bönder voro om somrarna klädde, äfven i kyrkan, i sina vadmalsrockar, med häcktor, i ullstrumpor och näfverskor; om vintrarna med fårskinnspelsar och snösockor; ingen bondhustru ägde annat än hemväfda kläder. Drängarne hade 10 plåtar i årslön, pigorna hälften, hvardera lika: 6 alnar lärft, 6 dito blårväf, 2 marker ull och 4 par näfverskor. Drängarne förrättade allt slöjdet om vintren, pigorna spånaden; ottetrösken drefs vid lykta, i säker murning å ett hörn af logen, från klockan 4, om vintermorgnarna; om somrarna börjades arbetet vid solens uppgång och vid bergningen inkördes säden om aftnarna, så länge det var möjligt att se reda den. Priset på rågen var 7 plåtar, högst 45 daler kopparmynt; en Tunna sill eller strömming, äfven ett skeppund jern,

erhölls mot en tunna råg, ett sommarkags-
verke mot en kappe dito, eller högst 2 da-
ler, och ett vinterdagsverke för hälften min-
dre. Helgdagsaftnarne, om vintren, voro nö-
jena pantlekar, blindbock och dans efter en
viol eller nyckelharpa, om sommaren boll-
och kaggospel samt kappspringning af sista
paret ut; i dessa oskuldsfulla landtnöjen
deltog herrskapet, med sina äldre barn och
främmande, jemnlit med tjenstfolket. Håg-
lösheten började synbart med året 1765, och
nådde sin höjd vid Landtvärnets olycksöde,
som så borttryckte ynglingarna, att i Socken
af 7 återkom blott en, och det med en af-
skjuten arm. Efter detta högst olyckliga krig
försvunno munterheten och fliten vid landt-
arbetet, så att jag sedan med 3 man icke
kunde uträtta så mycket, som förr med 2,
och att vissa arbeten, anförda i mina Fogde-
Reglor, nu mera sällan kunna åläggas. Den
fordna goda och glada tiden torde aldrig mer
kunna hoppas åter, då landet var sällhetens
hemvist.

9. Konung Gustaf den III:dje ankom, vid
Fadrens död, från Paris till Stockholm; Stän-

derna samlade förelade honom Regeringsformen till underskrift; han tecknade derå sitt namn, utan att genomögna den, hvaraf anades intet godt. Han blef krönt med en prakt som fägnade honom, och införde skyndsamt i sitt Hof en ovanlig lyx. Han ville vara omgifven af vackra herrar och fruntimmer, och inbjöd till sitt umgänge de äldsta och rikaste familjerna; Possessionaterne flyttade från sina gods, med hustrur, barn och betjening, till hufvudstaden, i synnerhet öfver vintrarna, och kommo tillbaka med tomma kassar; hvarvid jordbruket led betydligt; men ståten ökades i Stockholm, der många palatser uppkommo, såsom genom trollkraft. Konungen slösade med nådebetygelser, titlar och ordensband. Hans Levéer voro talrikt besökte, och kurdagarne förvånade en mängd, i synnerhet från Frankrike, ankomna främlingar, då de funno stora Galeriet uppfyllt af dekorerade Herrar och rikt klädda Fruar, med döttrar öfverträffande hvarandra i skönhet och fina seder. Prakten i klädseln ökades öfverdådigt, men mildrades något vid Konungens införande af Nationella dräkten;

som likväl blef för grann och kostsam, mest af siden. Etiketten vid Hofvet skulle likna den Franska. Fruar och döttrar af Tromän fingo rättighet att presenteras och att bära hvita gallerarmar, hvilka väckte afund, tills många köpmän vunno titel af Kommerse-Råd. Etiketten drefs ända till löjlighet: det blef befaldt, att hvart herrskap skulle stiga ur sina vagnar, då Konungen i sin möttes; det ofantligt feta Riksrådet Hermansson skulle vid ett sådant tillfälle skynda sig, men fastnade i vagnsdörren med ryggen åt Konungen, som ropade: "Det är nog, min käre Hermansson!" hvarefter plägseden afsades. Nya Operahuset och Börsen blefvo färdigbyggda och ökade hufvudstadens förra nöjen med dagliga lysande Spektakler och, hvarje Söndags afton, med talrikt besökta Börs-assemléer, der Konungen först gjorde sin rund och talade med många Herrar och Damer, äfven länge med den rika Bryggerskan Madame Nyman i sin bindmössa, före dansens början. Konungen öppnade Balen med någon förnäm Fru, och stundom med någon sist presenterad KommerseRådinna, som he-

dern kunde göra yr i hufvudet för lifstiden; ehuru han dansade illa och utan takt. Hazardspelen togo alltför mycket öfverhand, då Konungen dertill, hvarje kurafton, gaf eftersyn. Han satt vid ena medlersta sidan af ett stort aflångt bord, med en dukathög framför sig, och spelade antingen Trente et Quarante, eller Rouge et Noir, med presenterade Herrar och Fruar; ingen fick hålla mer eller mindre mot Konungen än en dukat på kortet. Med en dyrbar slef, vid så långt skaft att det räckte öfver bordet, sände Konungen dukaterna till de vinnande och hemtade dem från de tappande. I samma rum spelte Drottningen Quadrille med 3 Riks-Råder, som stego upp, för hvarf, då de gäfvo kort åt Drottningen, hvilket så generade Hermansson, att han undanbad sig nästa bjudning; men, som Drottningen var mycket road af hans fina skämt och ganska qvicka infall, blef äfven denna etikett afsagd, och alla Rådsherrarne fingo sitta under spelet.

Hufvudstadens och der, framför allt, det lägre folkets nöjen skulle bli de ståtligaste man någonsin njutit, den efterlängtade dagen

af Drottningens nedkomst; de frikostigaste anstalter hade långt förut blifvit vidtagne: ett stort hus var bygdt af bjelkar och bräder på Norrmalms torg, med läktare för musik till dansen och skänkar för trakteringar af mat och vin; äfven förfärdigades höga charer, hvarifrån sedan utkastades matknyten och silfverpenningar, icke blott på alla gator, utan äfven i husens nedra våningar. Glädjen blef allmän, då man, vid räkningen af kanonskotten, fann att Drottningen framfödt en Prins. Jag souperade hos Agenten Seele vid Stortorget; om natten, då jag, jemte en vän som äfven bodde på Regeringsgatan, gick hem, sågo vi, på Norrbro, en myckenhet lik kastas i strömmen; torget var ännu fullt af folk, och illa skadade af begge könen buros in på Kastenhof. Vid min hemkomst fann jag ej min betjent; men han kom om en stund och berättade huru det tillgått i danssalen; han hade stått nära ingången, då portarne öppnades, och blifvit skuffad till en skänk, der han blott fick tid dricka ett glas vin, rycka åt sig ett stycke kött och ett raspebröd, förrän han fann rådligt att krypa

under skänken, då folkströmmen, äfven genom utgångsporten, inrusade till skänkarna, der genast många blefvo kullstötta och nedtrampade, och salen i hast så öfverfylld, att ingen dans kunde börjas; ett förfärligt skrik tystade musiken, och folket stod packadt och illa klämdt, tills någon utgång troddes möjlig, då likväl många blefvo slutligen krossade vid trappstegen, som icke bordt finnas, till huset. Sorgen och den högljudda jemren blefvo något stillade, då, i Drottningens namn, mot prestbevis, utdelades penningar till alla som förlorat någon anhörig. En representant af hvart Riksstånd bjöds till fadder vid Prinsens dop, men hans rätta Far kunde icke nog döljas.

Konungen hade börjat sin regering med vishet. Ibland hans goda författningar vill jag räkna den, som väl förekom barnamorden, men väckte en lösaktighet, som, mer och mer, ökade oäkta barnens antal. Barnbördshuset och Barnhusen i Stockholm blefvo snart fulla; barnen lemnades omsider till vård åt hustrur på landet, der de bäst uppsammades mot lindrig betalning.

Konungens första bränningsförbud åtlyd-
des allmänt, till säkraste bevis af folkets
förtroende till hans fosterlandskärlek. · Revo-
lutionen af 1772 hade äfven varit till hans
fördel, då ingen droppa blod dervid runnit;
men General Wrangel hemkom från Preussen
och inbillade Konungen, att han skulle få
stor vinst af regala brännerier till monopo-
lium; men gaf honom föga behållning, då
en del kronobrännerier i aska lades, jemte
kontoren, der kassorna förmodligen blifvit
spolierade. Jordbruken nära kronobränneri-
erna hade betydlig vinst, då $13\frac{1}{2}$ L $\ddot{a}$ råg
betaltes med 60 daler kopparmynt, då dran-
ken i returfora kunde hemtas, och då brän-
vinskannen blott kostade 16 sk. 4 r:st.; men
landet förlorade dranken, som i allmänhet
strömmade till hafvet. Lönnbrännande bön-
der, som icke förmått nöjaktigt muta Läns-
mannen, miste icke allenast bränvinspannan,
utan äfven sin frihet, då de häktades och
höllos bland missdådare i osunda fångelser,
så länge plikten ej kunde betalas. Vid Norr-
telje bränneri var ett stort lager bränvin som
saknade afsättning. Konungen sökte förgäfves

öfvertala Landshöfdingen Gyllenborg att skaffa nämnde afsättning, hvilken Expeditions-Sekreteraren af Ugglas åtog sig. Jag minns ganska väl den dag, då han, om morgonen, ankom med Kronobetjeningen till Närtuna prestgård. Då varande Prosten Soilander emottog honom ganska kallt; jag var redan hos gubben, som sade: "att han i eget förvar tagit kyrknyckeln och att sammankomsten kunde hållas i Sockenstugan." Men, då Kronfogden blef befalld att låta sönderhugga kyrkdörren, öfvertalade vi gubben att godvilligt framlemna nyckeln. I kyrkan åtog sig min granne, Major Gyllenram, att köpa allt bränvinet från Norrtelje, med vilkor af fri afsättning; hvarpå lofvades honom skyndsamt svar. Gyllenram hemreste; af Ugglas tog mig under armen till prestgården, der bordet var dukadt för mycket främmande. På lilla bordet fanns intet bränvin, men väl Madera; maten bars in, och gubben gjorde en kort men härlig middagsbön. Vi satte oss att äta, då gubben började ett vådligt tal med ingång: "Kungen är en tjuf; ty den som egen-

egenmäktigt beröfvar mig min urgamla rättighet att förädla min produktion, han är en tyrann, en tjuf." Jag kan icke glömma, huru af Ugglas ändrade ansigtsfärg, och skulle börja tala, då jag var dristig nog att tillhviska honom några ord, högt berömma det skick, i hvilket Prosten försatt sitt boställe, och bordskonversationen vände sig till glada ämnen. Straxt efter måltiden tog af Ugglas Prosten i hand och afreste. Jag kände gubbens oförsigtiga häftighet och frihetssinne att äfven därför offra lifvet. Af Ugglas hade haft skäl att låta arresteras gubben för sin hädelse mot Konungen, i närvaro af talrik Kronobetjening och ortens ståndspersoner; men af Ugglas var ädelmodig, så vid detta som vid alla tillfällen; han var ganska otålig till lynnet, men hans hetta gick skyndsamt öfver, han var, i högsta grad arbetsam, driftig vid verkställigheten af sina befattningar, rättvis, vänfast och i många afseenden värd all sin lycka. Efter Konungens död blef han småaktigt förföljd: jag var hos honom, då stenen, med hans namn, i

nichen midtför nya bron, färdig under hans Öfverståhållarskap, nedtogs. Jag tröstade honom dermed, att Reuterholm icke förmådde visa sin fiendskap på annat sätt, men kort tid derefter måste af Ugglas fly till sitt gods, Forssmark, undan en nedrig stenkastning genom hans fönster, och var sällan i Stockholm under Förmyndare-Regeringen; men, genast efter Gustaf Adolfs myndighet, lemnade han honom anvisning på en stor summa Dukater, insatte i sitt namn å Hamburger Bank. Gyllenram fick försälja det myckna bränvinet, sedan han inrättat krog nästan i hvar by af Socknen; följden blef ett omåttligt supande nätterna igenom, och äfven opåtaladt under gudstjensterna; hvarje helgdags afton var dans i Lindberga Tingsal, der liderligheten till ytterlighet förderfvade den fordna sedligheten.

Jag hade haft många tillfällen att lära känna Konung Gustaf den III:dje och en del af hans närmaste omgifning. Jag hade, jemte Baron Armfeldt, tecknat mitt namn å en stor summa i Diskonten, för min svåger, som förstörde sin förmögenhet på inrättnin-

gen och första driften af Dramatiska Spektaklet, hade redan ensam gjort de tvenne första omsättningarna, och gick till Baronen för att be honom göra den tredje, hvars förfallotid var inne. Han sade mig, att hans kassa var tom, då han ekiperat sig till det nu förestående kriget; men tog en juvelsring från sin toilette, sägande: "Se här, jag har köpt den här ringen af Wilhelmsson, sälj bort den och gör sig betalt!" Jag tog ringen, gick till Wilhelmsson, som icke bjöd mig mer än hälften af hvad Baronen hade gifvit, hvarmed jag icke fann mig belåten, gick till min Svärfar, der jag fick låna pengarne, som jag bar till af Ugglas, ännu Ombudsman, och återfick 3:dje Reversalet mot det 4:de med mitt namn; af Ugglas sade, att han snart skulle råka Armfeldt och få hans. Jag skyndade åter till Baronen, berättade mitt värf, och lemnade honom ringen tillbaka, hvaraf han, öfverraskad, omfamnade mig; jag önskade honom lycklig återkomst från kriget. Jag måste gå i förskott för de 2:ne sista omsättningarna, men blef slutligen remburserad.

Bönderne anhöllo så enträget om att återfå sin bränningsfrihet, att Konungen beviljade den åt alla jordägande, mot dräglig beskattning.

Konungen ändrade kopparmyntsräkningen till Riksdalers, och verkställde sin Realisation år 1776, beräknad från 9 till 18 daller; ingen konjunktur kunde för den vara mera tjenlig: jorden hade flere år å rad varit bördig, sillfisket högst gifvande, så att en stor myckenhet tran måste kokas; den, jemte största mängd koppar, befanns till fördelaktig försäljning, handeln med våra exportartiklar och fragter till utländska orter voro vinstfulla, under armerade Neutraliteten. Men efter 1788 års krig försvann silfret ur rörelsen, mot Långrockar och Fahnhjelmar, hvilka 1792 förbyttes till Riksgäldsedlar, som i början gingo lika med Banko, men fingo snart, från 6 till 50 procents, agio. De jordägare, som försålde hemman under första Riksgäldstiden, blefvo mycket lidande, hvaribland jag var en: jag nödgades, för min svägers skuld, sälja det stör-

sta af alla skattehemman i Länet för 5000 Riksdaler; för samma gård oförbättrad betaltes sedan 25,000 Riksdaler samma mynt.

General Pechlin, i hvars ynnest jag länge varit, träffade jag, under resan till Gefle, vid Elfkarlby; han bad mig lemna mitt otäckta åkdon. Jag satte mig bredvid honom, och samtalen rörde den förestående riksdagen och rikets brydsamma belägenhet. Under riksdagen bodde vi i samma hus, och var jag nästan dagligen hos honom; han hade ofta stort sällskap, men var för klok att någonsin tala i Politik annat än emellan fyra ögon.

Första året 1788 af kriget gick, som bekant är, olyckligt, emedan Konungen icke ville synas, mot Regeringsformen, föra ett anfalls; han lät en skraddare Lindblad, som fick Direktörs karakter, sy en hop Ryska uniformer, som vid gränsen påkläddes Svenska Soldater, anförde af en Officer, som tog en omväg, och ankom från Ryska sidan, mot en Svensk postering, hvilken vek undan, och dermed ansågs krigsorsaken för gifven.

Hertig Carl anförde Svenska flottan och träffade 7 skepp af den Ryska, hvilka han, med stor öfverlägsen styrka, antingen kunnat förstöra eller taga och göra sig till mästartare i Östersjön; men han hade order att icke anfalla, då Ryska saluten gafs, och kom sedan, emellan nämnde flotilj och den större Ryska flottan, i två eldar, och i Wiborgs vik påtändes många Svenska skepp af vår egen brännare. Konungen skyllde dock på Anjala-förbundet sitt misslyckade storverk; men jag, om ingen mer, är derom öfvertygad, att han sjelf tillställde detta förbund för att, med heder, komma från fästens eröfring utan grofva kanoner, och för att få ökad makt och högre bevillning; denna öfvertygelse tror jag dess mer grundad, då General Armfeldt, farbror till gunstlingen, ehuru hufvudman för förbundet, aldrig blef anklagad, och då utgången af 1789 års riksdag blef efter Konungens önskan. Bekant är, att Hästsko, Montgomerie, m. fl. arresterade fördes till ransakning i Fredrikshof, huru Hästsko blef afrättad å Ladugårdslandstorget, och de öfrige deporterade till Bar-

thelemi. Vid Konungens ankomst till hufvudstaden fick han veta, att Dansken brutit freden och nalkades Quistrums bro. Kuirassiererne beordrades skyndsamt till Göteborg; han var redan der, i det ögonblick, då Danska parlamentären skulle uppfordra staden. I stället för kommandanten fann han Konungen försedd med beväpnad styrka, och Engelska Ambassadören hindrade blodsutgjutelsen, och verkade Danskarnes obehindrade återtag. Emedlertid voro Ständerne samlade, Konungen återkom skyndsamt, och på Rikssalen talade han om Adlens motstånd, hvarunder trummor rördes på borggården, men tystades genom en af honom ditsänd Adjutant, då han prisade ofrälse ståndens trohet, och yppade sin förlägenhet i brist af makt och medel. Fersen ville tala, men befalltes att föra Ridderskapet och Adlen till Riddarhuset att der öfverlägga. Jag satt så, att jag blef den siste som kom ur Rikssalen och fick höra början af SäkerhetsAktens uppläsning. Biskop Wallquist var dess författare, och Talemännen besvuro den på Ståndens vägnar, medan

Adlen var frånvarande. Vid min framkomst till torget såg jag några kanoner och brinnande luntor framför Ridarhuset; jag frågade en bekant Borgarkapten om kanonerna voro laddade? Han svarade: "Ja, med skrot."

Sedan Adlen samlat sig talade Fersen om rikets heklagliga belägenhet, om Adlen i synnerhet, som ägde fosterlandets ära till högsta syftemål, dock var misskänd af sin Konung och slöt sitt tal med utropet: O tider! o seder!

Konungen ankom, åtföljd af en jublande folkhop ända upp i trapporna; han intog Landtmarskalks-stolen, talade om de förebräelser han hade att göra rikets första Stånd, hvilka han dock ville förgäta, nämnde icke ett ord om Säkerhets-Akten, utan gjorde sin proposition om Bevillingens antagande på obestämd tid, hvartill han sade att de öfriga Stånden redan samtyckt: på denna proposition ropades ett så öfverlägset Nej, att det hördes bortom torget; men Konungen tog det till protokolls för Ja,

och gick ifrån stolen, med helsningar till höger och venster. Efter Konungens bortgång uppstod ett förfärligt oljud, bland hvilket var svårt att höra annat än att unga Gref Ribbing liknade Konungen vid Magnus Smek. Adlerbeth fick slutligen ordet och bad Ridderskapet och Adlen, för Guds skuld, besinna, med hvilken Konung de hade att göra. Då många ville tala, slog vice Landtmarskalken, Amiral Liljehorn, klubban så ofta i bordet och ropade: "Ridderskapet och Adlen behagade skiljas åt!", att hörsamhet följde; men vid utgången blefvo någre, som till Konungens proposition skrikit Ja, öfverhöljde af spott. Riksdagen afblåstes, och märkvärdigt är: att, vid Gefle riksdag, Adlen slapp att åtlyda befallningen, att, i stor Deputation, tacka Konungen för Säkerhets-Akten, hvarför vi hade att prisas vår älskade Landtmarskalk, Grefve Ruuth, som af Adlen blef buren på händerna. Erkebiskop Troil gjorde sig sjuk; men Biskop Lindblom anförde nämnde Deputation och fick morgonen derpå läsa å sin dörr en fastklistrad vers:

*Om det föll Satan in att ge dig ett præbende,
Du straxt till Säkerhet en Akt för Ståndet skref,
I den du afsvor Gud och Sonen som han sände,
Och Luthers hela verk i tusen stycken ref.*

En afton under denna riksdag satt en min granne hos mig och väntade förgäfves på tredje man till ett parti l'hombre; jag såg Ankarström gå förbi, sprang ut efter honom och kände pistolerna i hans bröstficka; jag bjöd honom på frukost morgonden derpå, hvilket han lofvade: han var min granne, såsom ägare af det sköna Thorsåker. Han kom tidigt och gaf mig det vådliga förtroendet; jag var lycklig nog för att afvända honom från sin grymma föresats; han gaf mig hand på att bättre besinna sig. Hvad som främst tycktes verka på honom, var min målning af Adlens ställning i Gefle, hvars enda utväg var genom Harnäs, der en stark vakt, af Helsing-Regementet, var posterad, och att, i händelse af hans illgerning, föga någon Adelsman skulle undkomma med lifvet; han sade slutligen: "Du har rätt, Darelli, tack för ditt kloka råd!" Vi skiljdes åt och jag trodde honom besegrad.

Under den månad, som Riksdagen varade, var sällan Plenum; endast nöjen omvexlade nästan dagligen: Landtmarskalkens Soiréeer hade blifvit lysande sedan några fruntimmer kommit från hufvudstaden och gifvit smak i klädseln åt Gefles och ortens skönheter: Grosshandlaren Garberg hade en mycket vacker dotter, Riksmarskalken Oxenstjerna bodde i hans hus, och en förmiddag då jag kom till honom höll han på att arrangera hennes hufvudbonad. Konungens kurer voro talrika och han talade högst nådigt vid Adlen. Riksdagen afblåstes och Konungen reste till hufvudstaden, der döden väntade honom, på maskeraden. Dagen förut var jag i Stockholm, der jag försålt en post hvete; jag stod på Riddarhustorget och språkade med en vän, då Presidenten Horn kom från KrigsKollegium; han vinkade mig till sin vagn och sade mig: "à la fortune du pot, mon cher ami!" Jag lofvade ha den äran; han bodde på Drottninggatan och vid hans port mötte jag Ankarström. Jag sade genast att jag icke hade tid tala vid honom, ty klockan var slagen 1, Presidentens måltids-

timma; han bad mig enträget komma till Ehrensvärd på eftermiddagen, der jag skulle få råka mina vänner Clas Horn, Ribbing, m. fl. Jag sade honom ytterligare, att jag då vore på hemvägen, och att jag beställt mitt åkdon kl. $\frac{1}{2}$ 3. Min Rättare hade göromål som dröjde honom öfver natten, och måste skaffa sig polisens pollett för att slip-pa genom tullen; han hemkom med berättelsen att Kungen var skjuten. Jag prisade min lycka! Kort tid derefter hade min fordne lärmästare i räkna, BankoKommis-sarien Lindquister, som kände den gunst Bjelke, Chef för RiksgäldsKontoret, hyste för mig, anmodat mig att rekommendera en sin son der till Kamererare; han blef det; men, då jag skulle betacka Bjelke, träffade jag honom olyckligt på sängen sedan han tagit förgiftet; han kunde blott, med brutna ord, säga: "Min käre Darelli, jag har offrat mig för det allmänna." Då jag gick ifrån honom såg Major Rosen det. Jag blef efter-skickad till Liljensparre och hade lyckligtvis biljetten från Lindquister att visa honom; men kom dock i protokollet för min visit hos

Bjelke. Dagen derpå fördes han på rackarkärran till galgbacken; Konungen lät flytta sig från sängen till fönstret, för att skåda den ohyggliga färden, öfver Gustaf Adolfs torg, förkylde sig och påskyndade sin död.

10. Vid Konung Gustaf den III:djes anträde till Regeringen var utländska skulden $1\frac{1}{2}$ million Riksdaler; vid början af Hertig Carls förmyndarestyrelse var den 33 millioner dito. Under denna styrelse välsignade Försynen landet med så ymniga år, att en betydlig myckenhet spannmål kunde utskeppas, hvilket icke skett sedan början af Konung Gustaf den I:s regering. Hertigen utgaf en öfverflödsförordning, hvilken efterlefdes vid hans hof och på landet, men icke i den vid största lyx vana hufvudstaden. Det var skada att han hade alltför stort förtroende till den hämdgirige Baron Gustaf Adolf Reuterholm, som snart höjdes till Exellens, hutade framlidne Konungens närmaste män och förde Fröken Rudensköld på kåken. Hennes far hade dömt en Gyllenstjerna, frände till Reuterholm, hva r

igenom hat var väckt emellan slägterna. Vid en måltid, hos Riksmarskalken Oxenstjerna pikade nämnde Fröken den mäktige Reuterholm så fint, att han kom till korta, hvilket ökade hans bitterhet mot henne. KammarRådet Edman, min vän och granne, Handsekreterare hos Reuterholm, var ej nog stark i Franskan för att dechiffrera brevexlingen emellan Fröken och den då exilerade Armfeldt. Edman kom till mig, och bad mig öfversätta denna vederstyggliga lunta. I Armfeldts bref fanns tydliga bevis på den inflytelse han sökt verka hos Ryska Styrelsen mot den Svenska; i hennes, alltför ringa spår till samma politik för att verka hennes grymma straff; men dess fler ställen, af djupt sårande qvinlig blygsamhet, hvilka jag i min öfversättning uteslöt och dermed misshagade Exellensen; all smuts i begges otuktiga brevexling trycktes till min förargelse och bildade läsares vämjelse. Exellensens äldre bror Axel hade, under ett besök hos sin frände Major Gyllenram, vid slutet af 1770-talet, svårt sjuknat af en

anevrism i ena sidan, jag satt många stunder vid hans bädd, min far botade honom, men han förblef alltid sned och lutande åt den sidan; under hans långsamma tillfrisknande åkte han ofta till Wängsjöberg. Han blef hastigt fet och för mycket ovig för att någonsin kunna taga annat än passiv rörelse, hvarföre hans mesta nöje var att spela kort, och enda fel lättja; men jag fann hos honom ädlaste hjerta, fromt sinnelag och höga patriotiska tänkesätt. Han behagade knyta med mig ett varaktigt vänskapsband. Hvar gång jag var i Stockholm omfamnade jag honom. En vacker sommardag kom han till Wängsjöberg, och medförde en tjock packe bref; han var då President i Statskontoret, och sade sig haft så trägna göromål, att han föga hunnit genomögnå dessa bref. Han bad mig besvara dem huru jag tyckte, så att han blott finge åsätta sitt namn. Mina invändningar hjälpte intet; jag måste åtaga mig besväret, utan att veta huru han på något enda bref sjelf tänkt svara. General Horn kom till middagen, och

vi spelte kort inpå natten. Vi bjödos af Generalen till middag dagen derpå; Reuterholm sof så länge, att han icke fick tid till mer än låta kläda sig för vår färd till Ekebyholm. Jag hade varit uppe i första dagning till mitt vidriga arbete och hade många svar färdiga att visa honom, men vi måste skynda i vagnen för att köras fort, 2 mil, till Generalens tidiga middag. På Rhombrepartiet användes halfva natten, då vi hemreste. Reuterholm sof åter så länge tills han blott fick tid fara $\frac{1}{2}$ mil till middag på Johannisberg; på eftermiddagen kom han, jemte Gyllenram till mig, och spelet, det angelägnaste af allt, varade äfven då till sent på natten. Reuterholm behöfde hvila ut, och hade endast tid att intaga en déjeuné dinatoire före sin afresa till Stockholm. Jag hade mina svar färdiga; utan att se på något innehåll lade han in dem i sitt schatull. Ibland brefven var ett ifrån General Pechlin, i hvilket han beskref sitt oskyldiga lidande och bad Axel, hos sin mäktiga bror, skaffa sig fri ur sitt plågsamma

ma

ma fängelse. Jag hade svarat, med ömt deltagande i Generalens hårda öde, och med löfte att söka utverka dess snara befrielse. Det töfvade ej länge, förrän jag fick en express från Exellensen, med begäran att jag skulle skyndsamt komma till honom. Jag infann mig, Axel var hos honom på morgonen, jag tillfrågades: huru jag skrivit svaret till Pechlin? då icke allenast Axel fått en ampel tacksägelse, utan äfven han sjelf ett bref fullt af osanning. Jag frågade Axel: om han ej genomläste mitt svar förr än han afsände det? Han svarade: "att han alltifrån ungdomstiden till mig haft oinskränkt förtroende." Jag sade: "huru kunde du då tvifla på mitt bemödande att gifva brefvet det hyggligaste innehåll; du kan ej ha glömt den tid, då jag bodde i Pechlins hus och vi ofta råkades hos Generalskan med sin sköna dotter Amalia, för hvilken du fjäsade, och om de funnit dig så rak som eljest älskansvärd, hade du denna stund kanske varit Pechlins mäg; han har ju aldrig bekänt något sig föllande vid Konun-

gamordet? Förenom våra förböner hos din mäktiga Herr bror, att befria en gubbe, som, af ålder och fängelser, blifvit för mycket försvagad för att någonsin mer kunna skada!" Exellensen svarade: "Nej, fan skall han heller, så länge jag rår, komma på fri fot. Vid högmålsbrottet voro alla bekännelser emot honom, och blott genom sitt nekande undslapp han dödsstraffet." Jag tog afsked. General Pechlin dog kort tid derefter. Han var ganska oförskräckt och tapper, hvilket han bevisade i Pommerska kriget, i synnerhet vid Penamünde; han var sträng mot sina underhafvande och gjorde sig mera fruktad än älskad: en af hans betjenter tänkte skjuta honom i sängen, genom ett fönster, vid hans egendom Ålhult i Småland; men skottet träffade blott armen, hvilken han länge bar i band; han var en oomstörtlig frihetsvän, fåordig, men qvick, så väl i samtal som på Riddarhuset, der han var högt ansedd. Vid Revolutionen 1772 hade Konungen gifvit Öfverste Hjerta uppdrag att arrestera Pechlin, som dagen förut afrest till Christianstad, der revolutionen

börjades af Gustafssköld, medelst fästningens befastande för Konungens räkning. Hjerta upphann Pechlin och visade Konungens order; Pechlin sade: "Jag har Ständernas". Hjerta omtalade Regementsförändringen och begärde hans värja. Pechlin sade: "Min gosse, jag undrar huru du skulle bära dig åt för att taga den," och Hjerta fann honom så fruktansvärd, att han måste återvända med oförrättadt ärende. Vid Konungamordet, då Pechlin arresterades, och Tolleson var utsedd att förmå honom till bekännelse och beredelse, bad Pechlin honom afstå med allt sådant, och sade: "jag är mycket glad deröfver, att Ni kommit, som en hedersman, att mildra min orättvisa fångenskap, och huru tycker Ni det möjligt, att jag, som ganska erfaren, skulle sälla mig till oförnuftiga pojkar? Jag ber Er vara hos mig så ofta och länge som möjligt; ty det är den enda stund jag kan få sofva, min borgarvakt stöter med gevärskolfven i golfvet, då jag önskar mig någon ro." En gång sade han: "Min Herr Kapten, eljest Skräddare till profession, kan Ni säga

mig, huru mycket tyg det skulle gå till ett par byxor, då Tolleson förmodar att jag står med ena benet i tiden och med det andra i evigheten?" Det är troligt, att Pechlin var utsedd till Chef för Regementsförändringen, till förmån för Hertigen; men Liljehorn, älskad Öfverste vid Gardet, aföll från de sammansvurne, och Konungens lifstid, efter skottet, förekom uppresningen.

11. Med Gustaf Adolfs regering förändrades Rikets välmakt. Han började väl, lefde högst sparsamt, lemnade fritt tillträde till sin person och deltog i hvarje sak med sträng rättvisa. Gustaf Adolf Reuterholm måste ur riket, Axel förflyttades till President i Wasa Hofrätt. Men en alltför nitisk Prelat hade förvridit Prinsens förstånd till fanatism i religionssaker, hvartill han från späda ålder var böjd; hvarför frieriet i Ryssland misslyckades, ehuru Catharina redan kallade den sköna Prinsessan Sverges Drottning och de båda väntade Prinsen till det afgörande ögonblicket i den praktfulla Thronsalen; Förmyndaren ditkom ensam och anmälte

att det var omöjligt öfvertala Prinsen med annat vilkor, än att hans dyrkade Prinsessa skulle antaga hans religion. Gustaf Adolf hatade Napoleon, ansåg honom för vilddjuret i Uppenbarelseboken, och sig sjelf utsedd att stäcka hans välde.

Armfeldt var återkommen och sökte återvinna Konungens nåd; men Edman infann sig med originalbrefven, då Armfeldt icke längre kunde bedyra sin oskuld, vid Reuterholms angivelse, utan måste slutligen, som Rysk undersåte, resa från hufvudstaden. Emedlertid sades, att han befastade Konungens beslut till det högst olyckliga kriget, som slutades med Finlands och Ålands förlust för Sverge. Stedingk skref tidigt, från Petersburg, till Konungen, om Rysslands krigsrustning och bad honom skynda från Rügen med all styrka för att undsätta Sveaborg, som hade allt slags provision för flere månader, icke blott för fästningen, utan äfven för der liggande skärgårdsflotta. Om Konungen följt detta kloka råd, hade Cronstedts förräderi kunnat förekommas, Fin-

lands eröfring icke blifvit så lätt, och kanske aldrig möjlig, om troppar äfven tidigare hunnit till Åbo, och det mångtaliga Landtvärnet, öfvadt, icke blifvit fördt främst i elden, utan blandadt med äldre soldater. Den krigsgärd, som Gustaf Adolf, äfven för sent, utskref, var öfver Sverges förmåga att oberedt utgöra, och utan ändamål, då afgjord var den största förlust Sverge någonsin lidit. Händelser vid Gustaf Adolfs thronafsättning äro för nära kände för att här anföras.

12. Vår store Konungs eröfring af Norge och sedan fredliga regering kunna icke nog prisas. Det återstår att allt mer införlifva Norge med Sverge, och att fullkomligare befästa Grisslehamn och avenuen till Stockholm,

Vår förestående realisation gör den ganska vådlig, då Finland är borta, der omkring 6 millioner våra sedlar torde vara gångbara, och då en del af dem äfven finnes i Norge, Danmark och Pommern. Också en våda har uppkommit derigenom, att pro-

portionen af 5 till 8 icke kunnat fyllas med inhemskt silfver, och att konjunkturen blifvit mer otjenlig än i början af 1830. Klökaste myntförbättring vore den: att med största frihet upplifva all vår industri, och att, genom höga premier, skaffa utländsk afsättning för allt slags bränvin, som borde kunna tillverkas för bättre köp i Sverge än i skoglösa orter, till största förmån för modernäringen, för handeln af en lättförd vara, och, med tiden, till säkraste minskning af dryckenskapen. I samma mon, som dessa hufvudsakliga föremål vunnos, skulle våra sedlar, utan all annan finanskonst, af sig sjelfva förbättras, i synnerhet om silfverfonden icke blott finge vara orubbad, utan äfven ökades vid gynnande tillfällen. Nu kunde hända, likasom 1765, att den skuldsatte jordbrukaren, som icke nog skyndsamt kunde inlösa sina obligationer, måste försälja sina gårdar till vanpris.

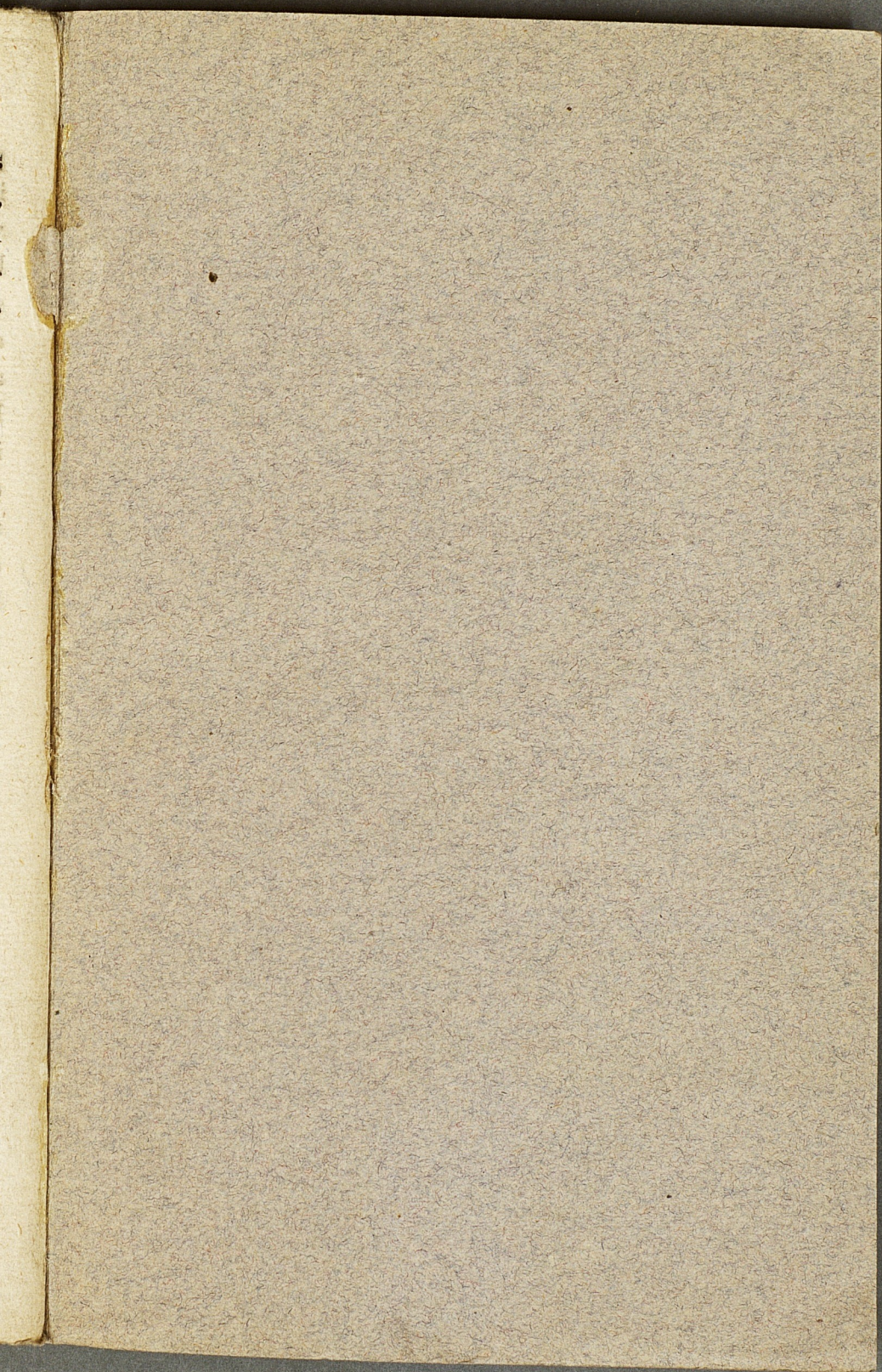
Den Allsmäktige välsigne vår jord, och beskydde vår Konung, den bäste Sverge någonsin ägt! Må hans älskvärde Herr Son,

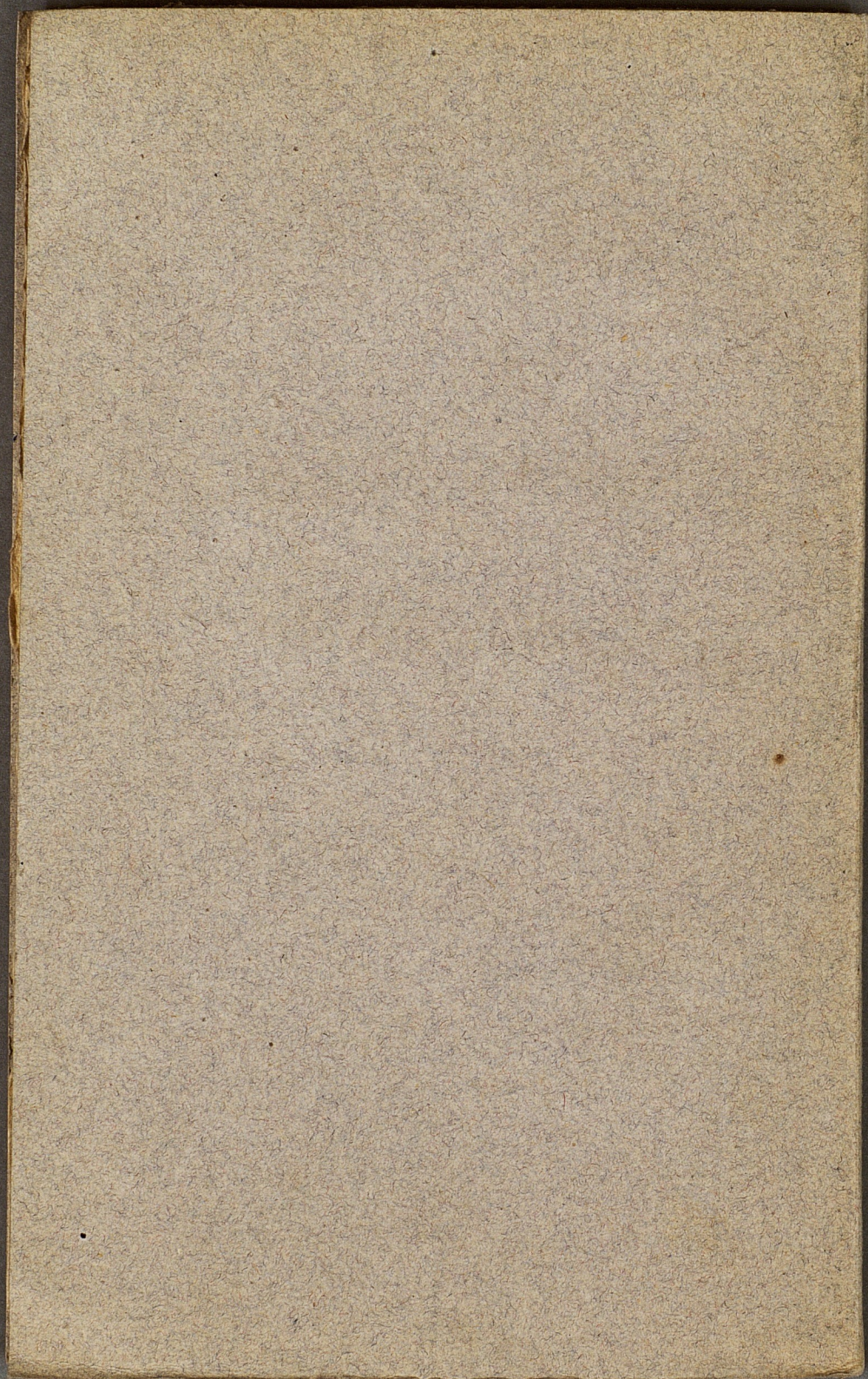
dock sent, få träda i sin store Herr Faders
fotspår! Mycket beror, till fosterlandets väl,
af en god Styrelse, mera af en enig och
upplyst allmän god anda, om vi skole fort-
farande förblifva det lyckligaste folk i Eu-
ropa!

Wängsjöberg den 19 April 1834, min
79:de födelsedag.

Isac af Darelli.

1834

www.books2ebooks.eu